
Om vikten av kritiska ekonomer

Det finns en gammal historia om studenternas "utveckling" under ett antal decennier. När professorn på 1960-talet kom in i föreläsningssalen och sa "god morgon studenter" svarade dessa i kör "god morgon professorn". Detta förändrades efter 1968. På hälsningsfrasen "god morgon studenter" svarade man istället "god morgon kamrat!" Ytterligare en förändring skedde under sent 1970-tal. När professorn (eller lektorn, eller adjunkten, eller doktoranden) började en föreläsning med sitt vanliga och vänliga "god morgon studenter", så förblev alla studenter tysta under det att de högst upp på ett blankt papper i ett nytt kollegieblock skrev:

g-o-d m-o-r-g-o-n s-t-u-d-e-n-t-e-r.

Och där tar det stopp, det finns ingen fortsättning. Det finns inga nya fördomar om studenters beteende eller deras lärares metoder. Någon variant på temat för senare tider skulle kanske gå att formulera: numera finns inga studenter kvar i salen som svarar på hälsningen, de sitter hemma och pluggar på gamla tentor eller sitter och väntar utanför lärarens rum i syfte att förhandla upp resultatet på den senaste tentan. Detta är naturligtvis en överdrift, men som de flesta generaliseringar har den en kärna av sanning

Även om universiteten alltid haft som ett syfte att utbilda kritiskt tänkande samhällsmedborgare, vill jag hävda att behovet av sådana nu är större än någonsin – kanske framförallt i nationalekonomi. Vi översköls med ekonomisk information och antas kun-

na bilda oss en uppfattning i det mesta från aktiefonder till svenskt medlemskap i EMU. Universitetsutbildade nationalekonomer bör kunna fungera som en motvikt till den intressepräglade debatt som ofta dominerar massmedia. Universitetens och universitetslärares uppgift blir således central för möjligheten att föra en demokratisk och intellektuellt anständig debatt om frågor som berör oss alla.

Men den inledande anekdoten antyder att utvecklingen går åt fel håll; att studenterna nu mer än någonsin okritiskt anammar professorns och lärobokens ståndpunkt. Det viktiga förefaller inte längre vara att tillägna sig redskap för analys, utan snarare en åsikt som man kan försvara (med argument hämtade från föreläsningen eller läroboken). Beror detta på en kvalitetsför-sämring bland studenterna – en följd av den snabba expansionen av högskoleplatser vi sett under de senaste 30 åren – eller är det helt enkelt ett uttryck för tidens anda? Min uppfattning är att förutsättningarna för undervisning radikalt förändrats.

Vi måste börja förstå och acceptera den utvecklingsprocess som studenterna genomgår över tiden. Vi måste förstå och acceptera att ungdomarna idag på 2000-talet inte har samma bakgrund och uppfostran som de hade för 30 år sedan. Om dagens studenter utsätts för "rätt" utmaningar så är de faktiskt än mer kritiska och debattvilliga än vad vi tror. Om vi vill ha tillbaka dessa kritiska och debattvilliga studenter (för det vill vi väl?) måste vi

dock förändra vårt beteende och vår roll i lärosalen.

För 30 år sedan hade studenterna i princip två källor för informationsinsamling: hemmet och skolan. När det gällde ren kunskapsinhämtning hade skolan den absolut mest avgörande rollen. Idag är bilden en helt annan, skolan upptar en allt mindre roll när det gäller kunskapsinhämtning, det finns så många andra källor. Kunskapsinhämtningen är idag mera individuell och sker ofta på en egendefinerad "need-to-know basis". Olika nivåer inom skolväsendet har måhända synpunkter på att denna kunskapsinhämtning inte är relaterad till någon läroplan, att eleverna eller studenterna hämtar "fel" kunskaper och att dessa inte på något sätt höjer några betyg. Denna invändning är förmodligen helt rätt, men den säger inget om studenternas förmåga och vilja att lära sig. Jag vill med bestämdhet hävda att dagens studenter är bättre på att självständigt samla information nu än gårdagens, problemet är att studenten "bara" samlar in den specifika information som hon för tillfället är intresserad av och ignorerar all annan. Den enskilda studenten har idag definierat en egen "livsvärld" som är en samling av dennes intressen och referenser. Om ny kunskap faller inom denna värld tas den emot med öppna armar. Om ny kunskap faller utanför denna värld ignoreras den dock helt (vem bryr sig?). En skolsal eller föreläsningssal nuförtiden är alltså i större utsträckning än tidigare fylld med en mycket heterogen samling individer med olika referens- eller livsvärldar där var och en är specialist inom sin egen värld.

Om studenterna är mer selektiva i sin informationsinhämtning följer också att den traditionella "chalk and talk"-metoden har blivit obsolet. Om

vi vill anta denna utmaning och ge varje enskild student kunskaper som passar in i dennes referens- och livsvärld, och göra det på ett sätt där studenten hela tiden är aktiv, då måste vi dock acceptera att det inte är läraren som skall utföra det viktigaste arbetet, det är studenten!

Det förekommer helt säkert olika pedagogiska försök runt om i landet. I Luleå, till exempel, har vi med stor framgång på vissa A-kurser i nationalekonomi helt frångått "chalk-and-talk". Med hjälp av läsanvisningar och uppgifter "guidar" vi istället studenten genom litteraturen. Studenterna själva gör jobbet. Studenten lär genom att göra. Om studenten själv får ta in informationen placeras den oftast rätt i dennes referensvärld på det sätt, och med den relevans, som studenten finner lämplig. Om vi däremot som vanligt försöker styra behovet och nyttan av en viss kunskap blir det oftast fel, eftersom det behov vi definierar inte så speciellt ofta är tillämpligt av eller på enskilda studenter.

Det finns dock en del hinder för att starta pedagogiska experiment ute på olika lärosäten. I ett initialt skede tar ett nytt undervisnings sätt resurser som kanske en studierektor eller prefekt är ovillig att satsa eller omfördela resurser åt. Att utveckla ett nytt sätt i klassrummet tar också resurser från den undervisande läraren, denne måste nu, i alla fall i ett startskede, ägna mera tid åt undervisning och mindre tid åt andra uppgifter som till exempel forskning. Ett annat hinder, som jag ser det, är att det inte alltid anses så fint att vara intresserad av att undervisa. Den nationalekonom som säger att han eller hon vill undervisa är ofta endast en tillgång för studierektorn.

Runt om på nationalekonomiska institutioner och avdelningar finns det säkert mängder med exempel på hur

man jobbar med pedagogiska frågor. Dessa stannar dock ofta internt och det är synd. Det finns många som vill veta vad som görs och utbyta erfarenheter. Någon typ av mötesplats för utbildningsfrågor, som till exempel den permanenta kommitté för utbildningsfrågor som Svenska Statistikersamfundet har, saknas inom vårt ämne. Jag skull önska ett sådant forum för nationalekonomer. Ett sådant forum skulle vara ytterst betydelsefullt för såväl utbildare, forskare som ämnets framtida status.

STEFAN HELLMER